

uit het schenden van dit Verbond, waarin God hem besloot, zou voortvloeien. Tenslotte komt alzo het magische probleem, waarvoor we hier staan, eeniglijk neer op de alles beheersende vraag, of er voor God ook niet de mogelijkheid bestond, om den Engel en den mensch tot Zich zelve in zoodanige verhouding te plaatsen, dat en val en afval had kunnen uitblijven.

Dr. A. K.

„Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?”

En omtrent de negende ure riep Jezus met een groote stemme, zeggende: „Eli, Eli, Lama Sabachani: dat is: mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?”
Matth. XXVII: 46.

De innerlijke geeststrijd is door den Man van Smarten niet op Golgotha, maar in Gethsemane gestreden, en zulks niet in een snel voorbijgaand oogenblik, maar, naar vermoed mag worden, meer dan een uur achtereen, ja, allicht een tweetal uren lang. De drievoudige inlijding van de discipelen zou anders ten eenenmale onverklaarbaar zijn. Doch al was hiermede de innerlijke strijd volstrekt, toch volgde eerst op Golgotha zelf de kruisiging, en onder die kruisiging de bittere smaag, waarmede de Priesters en het Sanhedrin den gekruisigde bijgevoegd.

Zelfs is hiermede nog niet genoeg gezegd. Was in Gethsemane de geestelijke triomf van den Zoon Gods in zijn verhouding tot den Vader behaald, de strijd op geestelijk gebied die ten slotte voor nu en voor eeuwig den doorlaag zou geven, kon niet uitgedragen, kon niet volbracht worden, dan nadat Jezus in het plaatsbeksleedend lijden was ingegaan, en het is dat plaatsbeksleedend karakter van Jezus lijden op Golgotha, dat zich bovenal in het „Eli, Eli, Lama Sabachani?” zoo aangrijpend uitsprekt.

Wel rees vaak de vraag, hoe de Christus na zijn geestelijke overwinning in Gethsemane aan het kruis nog vragen kon: „Waarom hebt Gij mij verlaten?” maar die vraag komt eeniglijk op uit de verwarring van hetgeen Jezus innerlijk overwinnen moest, om onze Redder te worden, met hetgeen geleiden en doorworsteld moest, om de plaatsbeksleedend te doen intreden.

De vergeving van de zonde was volstrekt ondenkbaar, tenzij het volle tegenwicht van den eisch van Gods heiligheid tot zijn recht ware gekomen. Er kon voor ons vergeving komen, omdat het lijden dat zulks mogelijk maakte, niet meer door ons zelve behoeft gedragen te worden, naardien het op Golgotha ten volle geleiden en ondergaan is door den Middelaar. Doch juist hierin spreekt zich dan ook het hoog karakter van dat plaatsbeksleedend lijden uit. De heiligheid van den Drieëenigen God kon niet hersteld worden, tenzij er een volkomen aan de zonde beantwoordend lijden ondergaan was. Hadden nu de verkorenen zelve die straf, dat lijden moeten ondergaan, zou waren ze allen voor eeuwig verloren geweest. Vandaar de heerlijke gefachta Gods van de plaatsbeksleedend. Die gedachte kon niet uit den mensch opkomen, want geen schepel zou ooit de straf van de zonde plaatsbeksleedend kunnen gestort hebben, of hij ware er zelf voor eeuwig onder verzonken. En vandaar dan ook dat het de Zoon Gods was, die zich onze ontfermen moest, zou er van redding sprake kunnen zijn. Immers wat bij elk schepel volstrekt ondenkbaar ware geweest, kon hier bij den Zoon Gods plaats grijpen. Hij en Hij alleen kon de volle straf ondergaan, en toch, na die straf plaatsbeksleedend gedragen te hebben, in heiligen triomf Satan ternederwerpen, en Gods uitverkorenen behouden.

Doch op dit plaatsbeksleedend karakter van Jezus' lijden en sterven rustte dan ook onveranderlijk de volle zekerheid. Van een vergeving van zonde zonder die volledige plaatsbeksleedend kon geen oogenblik sprake wezen. Een tweeledig doel was te bereiken. Er was een raad Gods die 't alzo beschikte, dat zelfs de diepste gevallen gered en ten eeuwig leven behouden kon worden, maar anderszins kon dit hoge doel nimmer bereikt door kwijtschelding of vergiffenis. Van kwijtschelding of vergiffenis komt in ons zondig leven sprake. We kunnen niet bidden: „Vergeef ons onze schulden” of er moet aanstands op volgen kunnen: „gelijk ook wij vergeven onze schulden”. Doch deze kwijtschelding aan en onder zondaren, rust ten slotte toch altoos weer eeniglijk op wat de Christus plaatsbeksleedend voor ons volbracht heeft. In het Paradijs kon zelfs het schijnbaar zoo kleine vergrip van het plukken van den boom des levens niet worden kwijtscheldend. Het naar Gods beeld geschapen geestelijk schepel kon en mocht in niets afwijken, of de breuke was er, en met die breuke trad autonds het verlies in. Alles hing er derhalve aan, of het mogelijk zou zijn, eenzijdig aan den eisch van Gods heiligheid volkomene genoegdoening te schenken, en zulks anderszins toch alzo te doen plaats grijpen, dat de in zonde gevallen mensch er niet onder verging, maar behouden werd.

Dit nu kon niet de een mens voor den anderen doen, zelfs de moeder niet voor haar liefste kind. Aan Gods gerechtigheid moest niet slechts zijdelings, maar meest in elk opzicht en volkomen voldaan worden. Vandaar dat het gehele mysterie der Verzoening er eeniglijk op neerkwam, of er in de genade Gods een redmiddel bestond, om eenzijdig den zoen overkocht en onverminderd te doen intreden, en te toch zó te doen intreden, dat wie de Verzoening aanbracht, er wel onder leed, maar niet er onder bezweek, en, door zelf al het bange leed te ondergaan, Gods uitverkorenen redden en zaligen kon.

Maar juist in dat plaatsbeksleedend van Jezus lijden en sterven lag dan ook het ontzettende en dooddelijke. Ten volle en in volle mate moest de straf voor de zonde der menscheit gedragen worden. In niets mocht op kwijtschelding of vergiffenis worden aangedrongen, tenzij vooraf de boete gekweten en de bittere hange strafgeleiden en doorworsteld was. En dit nu wist en voorzag Jezus, en onder dit ontzettend besef is hij plaatsbeksleedend voor ons aan het Kruis genageld, heeft hij aan dit Kruis de zonde van Gods kinderen op zich genomen, en voor de bange zonde de volle, die in niets te kort schietende smarte der bestraffing ondergaan. Het was op Golgotha voor onzen Heiland niet een liefderijk pogen, om een deel van het ons bedreigend leed van ons over te nemen, en ons alzo in de losmaking van onze zonde te helpen te komen. Niets, wat ook, is ooit door een kind

van God aan de kwijtschelding van zijn zonde-schuld toegebracht. Al wat geleiden en gedaan moest worden voor de vergeving onzer zonde is eeniglijk en uitsluitend van den Christus ons toegekomen. Plaatsbeksleedend houdt van zelf in, dat de Christus staan ging waar wij hadden moeten staan; dat de Christus leed wat wij hadden moeten lijden; dat hij voor ons stierf zoo als wij hadden moeten sterven; en dat, toen het Volbracht van zijn stervende lippen vloede, de geheele, de algemoene en de volkomene vergiffenis en verzoening voor al Gods kinderen door den Middelaar verworven was. Nooit en nimmer kunnen wij aan wat de Christus voor ons leed en deed, ook maar het allergeringste toevoegen. De plaatsbeksleedend is hier een volkomene, een alomvattende, en vandaar dan ook dat de Apostel de geroepenen ten eeuwig leven, die zich in het geloof aan Jezus overgaven, telkens weer als heiligen begroet, niets als heiligen op zichzelf, maar als heiligen van de Zoon Gods hun ten Middelaar werd, en algeheel al hun ongerechtigheid gedragen heeft.

Just dit echter moest dan ook vanzelf het „Eli, Lama Sabachani” insluiten. Jezus zou niet op volkomene wijze onze zonde voor ons gedragen hebben, zoo hij ook niet zelf was ingegaan in het bange besef, dat ons overmoed, zoo nikwils we in zonden voor onzen God nederkeielden. Die verlateheid van God, waarvan hier sprake is, komt vanzelf en onmiddellijk uit het bewustzijn op, dat we zeer wel weten, hoe we ons op nieuw tegen onzen God beroofigd hebben. Zoo derhalve Christus ons de volkomene verlossing aanbrengen en metterdaad plaatsbeksleedend voor ons optreden, dan volgde hierin rechtstreeks, dat er het „Volbrachte” kon uitgejubeld, ook de Christus het bange besef moest doorworstelen, waarin we zelf verzonken, zoo vaak ernstig zonde ons verlokke, en ons verveemdede van onzen God, Jezus, hoe ontzettend 't ook zij om het uit te spreken, mocht ons ter redding een oogenblik doorworstelen, waarin hij zich zelf in onze plaats als zondaar gevoelde, en in volle werkelijkheid de gewaarwording in zich droeg, dat zijn God hem verlaten had. Dat „Eli, Lama Sabachani” is niet een inbedding van zonde, die Jezus zich om onzentwil getroostte. Plaatsbeksleedend ging Jezus feitelijk in onzen zieletoestand in. En waar nu ons schuldbesef steeds gebrekig en ten deele oppervlakkig is, daar deed 't zich bij Jezus voor, dat hij, gelijk nooit onzer één, in alomvattende mate en tot in de diepte opvatting, de zonde van al Gods uitverkorenen in zich opnam, in zich doorworstelde, en zoo eerst 't gevoelde, hoe zijn ontzettend verlaten worden van zijn God, plaatsbeksleedend, zijn gezagelden redden kon. Zoo is 't dus bij onzen Heiland niet een inbedding en niet een voorstelling, maar volle realiteit geweest. Hij heeft een oogenblik doorworsteld, waarin hij als een verlatene van zijn God in eeuwig jammer verzonk. En het was in dit bange oogenblik, dat aan 't Volbrachte voorafging, dat onze Heiland niet als een berinnering uit het Oude Testament, maar als volle kernachtige uitdrukking van wat er daadwerkelijk in zijn ziel omging, het als in zijn doodsangst uitriep: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?”

Dr. A. K.

Amsterdam, 4 April 1919.

Het roekeloze spel, dat te Parijs gespeeld wordt, bedreigt Europa al meer met den ondergang.

Bijna een half jaar is nu verlopen, sinds de wapenstilstand gesloten werd, en nog is de vrede er niet. De ontzaglijke moeilijkheden, waarvoor de mannen staan, die den her bouw van heel Europa willen, onderschatten we niet. Indien men dan ook, na den vijand weerloos te hebben gemaakt, terstond de blokkade had opgeheven en aan een uitgehongerde bevolking de noodige levensmiddelen had doen toekomen, dan zou niemand het enzel hebben geduid, dat men rustig te Parijs conferende om de grondslagen van den vrede te leggen.

Maar zoo hebben de overwinnaars het niet gewild.

In plaats van de blokkade op te heffen, die nu door geen oorlogsnoodzakelijkheid meer vergoelikt kon worden, bleef de blokkade gehandhaafd. Niet alleen dat telkens nieuwe krenking en nieuwe vernedering aan een overwonnen volk werd toegevoegd, maar het scherpe zwaard van den honger moest dienst doen om het overwonnen volk nog huizamer en deemoediger te maken, opdat het straks bereid zou wezen zelfs de hardste vredesvoorwaarden uit de handen der overwinnaars aan te nemen.

En hier tegen nu komt elk menschelijk hart op.

Laat de schuld van Duitsland en zijn bondgenooten zoo zwaar zijn als men die maken wil, het is onrecht, dat een weerloze bevolking, dat vrouwen en kinderen, aan gebrek, ellende en hongersnood worden overgegeven. Van overdreven klachten om op het medelijden der volkeren te werken, kan hierbij geen sprake wezen. De statistieken, die gepubliceerd zijn, tonen aan, tot wat schrikkelijke hoogte de sterftecijfers door ondervoeding en krankheid gestegen zijn. Zelfs de afgevaardigden der Ententemachten, die Duitsland bezochten, hebben de ontroerendste verhalen van het lijden der bevolking opgehangen. En al zal, nu de honger het volk tot oproer drijft en het gevaar van het Bolsjewisme Duitsland bedreigt, althans eenige voorraad naar Duitsland gezonden worden, zelfs deze voorraad is niet voldoende om het gebrek te lenigen. Wie zou dan bij het zien van dit nameloze lijden niet met innerlijke barmhartigheid bewogen worden en geen kreet van protest tegen zulk een marteling laten uitgaan?

En niet minder bitter griet het, dat al wat dusver van de vredesconferentie uitteek, wel doet zien, hoe weinig van een werkelijken verzoeningsvrede komen zal. Er is wel niemand, die zich desaan gaande nog eenige illusie maken zal. Van de schoone leuzen, waarvoor men heette gestreden te hebben, bleef niets meer over. Ze hebben dienst gedaan om de volkeren ten oorlog op te zwepen, maar werden, nu het doel bereikt is, als oude planje weggeborgen. De volkerenbond, die alle volkeren vereenigen zou en aan alle oorlogen een einde zou maken, is een bittere ontgoocheling gebleken, nu de

overwonnen Staten worden uitgesloten en het doel niet anders is dan de hegemonie van de overwinnaars voor goed te bevestigen. De vrijheid der natien of het nationaaliteitsprincipe, toegepast alleen ten nadeele van den verslagen vijand — want wie denkt er aan, het geknechte Ierland te bevrijden — heeft een chaos van elkaar bevechtende volkeren in 't leven geroepen, die elkander het licht der oogen niet gunnen. En wie zal nog van gerechtigheid durven gewagen, waar de heilzucht en roofzucht van meer dan een dezer Staten nu al tot de heftigste conflicten aanleiding heeft gegeven, zoo zelfs, dat Wilson al schijnt te wanhopen aan zijn vredes-program en dreigt uit den warboel van deze vredesconferentie zich terug te trekken en Europa over te laten aan haar lot?

En het droefste is, dat ten gevolge van deze jammerlijke politiek het gevaar al grooter wordt, dat de revolutie zich over heel Europa zal uitbreiden en de terreur van het Bolsjewisme over alle volken zal losbarsten. In plaats van een breeden dam op te richten, die den stortvloed uit Rusland opvangt en tegenhoudt, worden de volkeren als 't ware in de armen van 't Bolsjewisme gedreven. Hongarije gaf ons reeds het voorbeeld. Toen dit nobele volk zag, hoe de bezette deelen van zijn land aan vreemde volkeren zouden worden overgeleverd, sloot het met den erfvijand Rusland een verbond en proclameerde de communistische revolutie. De dam is daarmee doorgebroken, en wie zal zeggen, waarheen de wateren zich nu wenden zullen. Het oude Oostenrijk aarzelt nog, maar als het uitgehongerd en gedwaas boord wordt in zijn wensch om zich met Duitsland te vereenigen, gaat het getergde volk denzelfden weg op. In Beljeien ligt de brandstof reeds gereed en behoef er maar een vonk in 't kruit te vallen, om ook hier het Bolsjewisme te doen triumpheeren. En in Duitsland zelf wordt de neiging steeds sterker, om, wanneer de vrede niet spoedig komt, met Rusland gemeene zaak te maken. En hoe wanhopend moet de toestand dezer volkeren niet wezen, dat na al de verschrikkingen gezien te hebben, die dit Bolsjewisme over Rusland heeft gebracht, men nog liever in de handen van dit Bolsjewisme valt, dan aan de versatien der Entente zich te onderwerpen.

Zoo is de hoop, dat na den schrikkelijken oorlog, die Europa vier jaren lang teisterde, een tijdvak van rust en vrede zou aanbreken, wel bitter teleurgesteld. Eer is de toestand nog verwarder en benauwerder geworden, en de vraag komt op, of Europa niet met rassche schreden het einde tegemoet gaat. Want hierover zal wel geen twijfel bestaan, dat wanneer de dam van midden Europa bezwijkt, geen land of volk, ook het onze niet, voor den stortvloed van het Bolsjewisme zal veilig wezen.

Lang kan de beslissing zich niet meer laten wachten. De toestand is zoo ernstig geworden, dat wanneer niet spoedig spanning komt, een explosie wel moet volgen. We leven in den volsten zin des woords op een vulkaan.

Laat daarom ieder dit gevaar, dat heel Europa en ook ons land bedreigt, helder inzien. De Novemberstorm woel over, maar straks kan van over de Oostgrens een nieuwe orkaan opsteken, die alles onderstoven werpen zal, wat ons lief en dierbaar is.

Onze Regeering waakt, en we kunnen niet dankbaar genoeg zijn, dat we een Regeering hebben, die voor de revolutie niet capituleeren zal. Maar de Regeering heeft den steun noodig van allen, die onder ons volk nog het Evangelie tegen de Revolutie stellen.

Doch hoezeer we ook op onze Regeering vertrouwen, we mogen niet vergeten, dat geen mensch, maar alleen God Almachtig in staat is om het gevaar af te wenden. Ga daarom bovenal het gebed tot Hem op, die 't rumoer der volkeren stilt als de baren der zee en die alleen den vrede van ons volk bewaren kan.

Lang studeeren.

In onze Kerken wordt de klacht beluisterd, dat onze studenten te lang studeeren. Waar er zooveel vacante Kerken zijn, wier nood zoo nijpend is, acht men het niet gewenscht, dat onze jonge mannen, die zich voor het predikambt voorbereiden, noodeloos zich aan het ambt onttrekken. Voor enkele uiterst begaafde jongemannen wil men het nog wel door de vingers zien, dat zij, na hun candidaatsexamen afgelegd te hebben, nog doorstudeeren. Maar al te veel mag dit toch niet geschieden. Liefst moeten zij terstond na hun candidaatsexamen naar de Kerken gaan. Zelfs sprak een Classis reeds openlijk deze wenschelijkheid uit. En deze wensch leeft blijkbaar in veler harten, ook al wordt er in geen motie uiting aan gegeven.

Nu mag deze klacht niet overdreven worden. Wat onze Theologische School betreft, is het een zeer groote uitzondering, dat hier een student doorstudeeren blijft, ook al kan hij beroepen worden. Zelfs nadat de beperkende bepalingen, vroeger door de Vrije Universiteit gemaakt, weggefallen zijn, zijn er toch maar weinigen, die naar de summas honores op theologisch gebied dingen. En wat de Vrije Universiteit betreft, wijzen de cijfers uit, dat ook hier het getal in verhouding niet zoo groot is. Van degenen, die in de jaren 1912—1918 candidaatsexamen hebben afgelegd, hebben terstond na dit examen zich beroepbaar gesteld 32; na het doctoraal examen 4 en na de promotie 4, terwijl thans nog 11 studenten doorstudeeren. Voorts zijn nog 2 maar een andere faculteit overgegaan, en dan heeft men nog 11 die uit Afrika of Amerika waren overgekomen om hier te studeeren, maar daarna zijn wedergekeerd. Men ziet dus, dat de voorstelling, alsof de meeste studenten jaren blijven doorstudeeren, niet juist is.

Hierbij komt in de tweede plaats, wat men blijkbaar bij deze klacht geheel schijnt te vergeten, dat ook degenen die doorstudeeren, daarom zich toch volstrekt niet aan den dienst der Kerk onttrekken, maar regelmatig elken Zondag in een of andere gemeente optreden om een stichtelijk woord te spreken en aldus de vacante gemeenten helpen. Tal van vacante gemeenten, die anders zeer weinig gelegenheid hebben om een predikatie te hooren, worden door deze studenten geholpen. Waren ze terstond na hun candidaatsexamen in een vaste bediening gegaan, dan zou deze hulp ontbroken hebben. Een gemeente zou dan uit den brand gered zijn, maar vele andere waren om hulp verlegen geweest.

Nog ernstiger echter klemmt ons derde bezwaar, of het metterdaad zoo wenschelijk is, dat de candidaten terstond na hun examen beroepen worden, zoodat ze zonder eenigen overgang van de Akademie in de bediening komen. Onder Israël gold als regel, dat wie als Rabbi of leeraar zou optreden, den leeftijd van dertig jaren moest bereikt hebben, en ook Christus zelf heeft zich aan dezen regel gehouden, want eerst toen hij dertig jaar was, is hij als leeraar onder Israël opgetreden. En al is dit nu voor ons geen regel, toch mag niet vergeten worden, dat de taak om als predikant op te treden, een zeer ernstige en gewichtige is, die rijpheid van oordeel en geestelijke ervaring eischt. Vandaar dat onze beste theologen er steeds op hebben aangedrongen om niet te jong in het ambt te treden en liefst, ook nadat de Akademische studie was afgelopen, eerst nog eenigen tijd zich praktisch te oefenen, voordat men de leiding eener gemeente op zich nam. Dat is zeker in het belang der Kerken zelve. Zij moeten niet te vlug de vrucht van den boom willen plukken. Een uitslag van één of twee jaar zelfs is met het oog op de Kerken van betrekkelijk weinig belang, wanneer men rekent, dat deze predikanten straks heel hun leven aan den dienst van het Evangelie zullen wijden. En de Kerken zullen er te meer profijt van trekken, wanneer de a.s. Dienaren des Woords door langdurige oefening zich beter voor hun ambt hebben bekwaamd.

Terwijl eindelijk ook niet mag vergeten worden, dat, nog afgezien van deze praktische oefening door hun optreden verkregen, het voor de Kerk zelf ook winste is, wanneer haar a.s. Dienaren des Woords de studie nog een tijdlang voortzetten. De meerdere wetenschappelijke kennis, die daardoor verkregen wordt, komt niet de Universiteit alleen, maar ook de Kerken ten goede. En ook dat weegt ruimschoots op tegen het verlies, dat de Kerken lijden, wanneer ze niet terstond elken candidaat beroepen kunnen. Hoe beter onze predikanten onderleerd zijn, hoe meer ze in de gemeente kunnen presteeren.

Natuurlijk ontkennen we daarom niet, dat er aan dat doorstudeeren ook gevaren verbonden zijn. Men kan deze studie onnoodelijk rekken, jaar in, jaar uit, en dat zou zeker niet in het belang der Kerken wezen. Maar zulke gevallen zijn uitzondering. En om deze uitzonderingen een waarschuwing te laten uitgaan tegen het doorstudeeren, achten we niet wenschelijk. Het valt eer te prijzen dan te laken, dat onze studenten, ook waar allicht veel hen naar de pastorie zou trekken, toch lust gevoelen om zich verder aan de studie te wijden. En een domper op dien ijver zette men niet.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

XIV.

Maar hoezeer we, vooral met het oog op den ernstigen tijd waarin we leven, er op aandringen om den geestelijken hand met de broeders in de Hervormde Kerk te onderhouden en zooveel mogelijk samenwerking met hen te zoeken, daarin volgt echter niet, dat het kerkelijk geschild, dat tusschen hen en ons bestaat, mag weggedoeld worden. Niet alsof we niet van ganser harte begeeren zouden, dat de kerkelijke scheidsmuur, die hen en ons verdeeld houdt, moge weggevoerd en de eenheid der Gereformeerde gezindheid, zooals Groen van Prinsterer het noemde, hersteld moge worden. Dat ons Gereformeerde volk, de zonen van hetzelfde huis, de genen, die eenzelfde geloof belijden en voor eenzelfde Koning opkomen, in twee groepen gedeeld zijn, is voor een iegelijk, die de Gereformeerde Kerk lief heeft, een oorzaak van zeer bittere droefheid. Niet alleen, dat de krachten daardoor verdeeld en versnipperd worden, maar juist dat kerkelijk gescheiden leven brengt zooveel misverstand, zooveel broederkrakeel, zooveel vinnigheidjes tegen elken ander, die in de pers mede, die wel diep zijn te betreuren. De band des geloofs, die nog zooveel hechter is dan de band des bloeds, blijft tusschen ons en deze broeders trekken en doet steeds meer met verlangen uitzien naar het oogenblik, dat de statkets kunnen weggevoerd en we in één kerkelijk huis saam kunnen wonen en leven.

Zelfs voelen we ons volstrekt nog niet los van de Hervormde Kerk als zoodanig. In de Acte van Afscheiding te Utrum getekend, werd niet alleen verklaard, dat men, hoewel zich afscheidende van de Hervormde Kerk, toch „gemeenschap wilde blijven oefenen met alle ware Gereformeerde leden en zich wilde vereenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gepronnde vergadering, aan welke plaatsen God dezelve ook vereenigd heeft”, maar nog veel sterker, dat men de gemeenschap met de Hervormde Kerk alleen verbrak „totdat deze wederkerde tot den waarachtigen dienst des Woords”. Hoe sterk we ook tegenover elke aanklacht, dat we een nieuwe Kerk of een afgescheiden secte zijn op den voorgrond stellen, dat onze Gereformeerde Kerken niet anders dan de wet, tige voortzetting zijn van de aloude Gereformeerde Kerken in ons vaderland, toch zijn we daarom niet blind voor het feit, dat noch

door de Separatie van 1834, noch door de Doleantie van 1886 het gelukt is de gehele Gereformeerde gezindheid van onder het Synodale juk uit te leiden, en een groot deel dezer gezindheid nog in de Hervormde Kerk gevonden wordt. Sterker nog, doel van de Kerkreformatie en in 1834 en in 1886 was om de onwettige macht, die zich in het huis onzer vaders had ingedrongen en daar op den troon had gezet, daaruit te verdringen. Dat nu is beide malen niet gelukt. In de worsteling met die vijandige macht hebben we het onderspit gedolven. We zijn uit het vaderlijke huis, waar we als de echte zonen der vaders het eerstgeboorterecht hadden, uitgezet. We zijn verbannen en van ons erfgoed beroofd. En al hebben we om Christus wil dit met lijdzzaamheid gedragen, toch zouden we den dag zagenen, waarop door een nieuwe actie van de Gereformeerden in de Hervormde Kerk deze onwettige en vijandige macht uit de Kerk verdreven werd, en daardoor het ons mogelijk werd gemaakt in het oude huis onzer vaders weer te keeren. In dien zin bedoelde het ook *De Standaard* blijkbaar, toen zij sprak van een „tijdelijke afzondering” en een terugkeer naar de „aloude Kerk”. Naar het Hervormde Kerkgenootschap met zijn Synodaal bestuur keeren we zeker nooit terug, wel naar een Kerk, die weer naar het Woord van God wil leven.

Maar al stellen we dit alles op den voorgrond om elken schijn van „kerkisme” te voorkomen, daarin volgt niet, dat we, zoolang we met de Hervormde Kerk in haar tegenwoordige gedaante te doen hebben, met haar in kerkelijke gemeenschap kunnen treden. Een band des geloofs kan er wezen met de Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk, niet een band van kerkelijke gemeenschap met een Kerk, die als geheel het Koningschap van Christus verwerpt en haar reglementen boven zijn ordinaantien stelt. Niet alleen, dat daardoor in onze eigen Kerken het kerkelijk besef schade zou lijden en we den prikkel in de consciëtie van de broeders die nog onder deze Synodale organisatie leven, zouden verzwakken in plaats van dien scherper te maken, maar we zouden daarmee ook het goed recht van onze reformatische daad prijs geven en mede schuldig worden aan de zonde, die door deze Hervormde Kerk tegen Christus wordt begaan.

Het is daarom dat we 't niet goed kunnen keuren, wanneer de leden onzer Kerk de godsdienstoefening in onze eigen Kerk verzuimen om de prediking in de Hervormde Kerk bij te wonen. Niet alsof het bijwonen van een dienst in de Hervormde Kerk op zich zelf zonde zou wezen. Men kan zelfs in een Roomsche Kerk wel eens een preek gaan hooren, wanneer men daarmee den eigen kerkdienst maar niet verzuimt. De godsdienstoefeningen zijn openbaar en het bezoeken van een godsdienstoefening als toehoorder of aanschouwer staat daarom ieder vrij. Zelfs laat het zich zeer goed denken, dat, wanneer men op een plaats tijdelijk vertoert, waar geen Gereformeerde Kerk is, men daar de prediking in een andere Kerk bijwoont, zooals ieder doet, die in het buitenland vertoert. Calvijn keurde het zelfs niet af, zoo Gereformeerden in een Lutherische Kerk hun kind lieten doopen, wanneer er geen Gereformeerde Kerk was, mits men dan maar duidelijk deed uitkomen, dat men met de Lutherische belijdenis, voor zoover deze afweek van Gods Woord, liet niet eens was. Maar geheel anders komt de zaak te staan, wanneer men den dienst des Woords in zijn eigen Kerk verzuimt en geregeld naar de prediking in de Hervormde Kerk gaat om daar een gevierd redeenaar te gaan hooren of daar het ware zielevoedsel te vinden. En nog veel minder mag men in de Hervormde Kerk zijn kind laten doopen of daar aan het Avondmaal gaan, al staat de Hervormde Kerk dat toe. Men kan niet tegelijk lid van twee Kerken zijn. Wie belijdt dat de Gereformeerde Kerk de meest zuivere Kerk is, behoort dit ook te toonen door trouw aan deze Kerk te blijven.

Dit wil echter niet zeggen, dat waar zulk een onkerkelijk daad zich voordoe, de Kerkernaad daartegen terstond met kerkelijke censuur moet optreden, of zoo iemand, gelijk wel geschied is, van het lidmaatschap der Kerk vervallen moet verklaren. Vermaning en berisping moge in zulk een geval op haar plaats wezen, niet het uiterste middel van de afsnijding van de gemeente. Volkomen terecht heeft daarom de Synode van 's-Gravenhage tegen een dergelijke draconische toepassing van de tucht in onze Kerken gewaarschuwd. Wanneer men te doen heeft met eenvoudige gemeentelieden, die niet met opzet Gods ordinaantien overtreden, maar ter goeder trouw dwalen, en meenen, dat het Kerkverschil er minder toe doet, wanneer zij maar een goede preek hooren, dient de Kerkernaad dezulken met lankmoedigheid te behandelen en te dragen, zooals ook de Apostel ons in den Rom. brief leert. Bovendien mag hierbij nooit uit het oog worden verloren, dat de schuld van deze dwaling niet alleen bij deze menschen te zoeken is, maar veel meer in de verwarde kerkelijke toestanden waarin we leven. Indien de kerkelijke toestanden zuiver waren, zou de kerkelijke splitsingslijn alleen loopen naar het verschil in belijdenis. En dan zou niet één lidmaat onzer Kerk er aan denken naar een Kerk van een andere belijdenis te gaan, of hij zou daarmee van zelf toonen, dat hij de Gereformeerde belijdenis verzaakte. Maar zoo staat de zaak niet. Men heeft door allerlei omstandigheden thans naast elkander staan verschillende Kerken, waarin het Evangelie van Christus volkomen zuiver verkondigd wordt. Er zijn tal van Hervormde Kerken, waar dit geschiedt, om van de Christelijk Gereformeerde Kerk en de tal van afgezondende Gereformeerde gemeenten nog te zwijgen. Juist dat nu werkt verwarrend op de eenvoudige gemeentelieden, die alleen vragen naar den inhoud der prediking. En al heeft de Kerkernaad nu dezulken beter te onderwijzen en te vermanen, iemand af te snijden of van het lidmaatschap der Kerk vervallen te verklaren, omdat hij

naar een andere Kerk afwijkt, neer leeraar leert toont van is hier

Maar als een zw natuurlijke dragers de voor de kl wiek veran is. Het is een predik vormde K Wordt te een Kerke Hervormd dienst des der kan t ing in o wie daar, altoos op g hij daarme van Chris Kerk zich der Synod schuldig n king van Kerk, kan een Kerke zonde schu indien met Kerk het kan men i en in dese eptiel ma men nu, d geen predi met arm zoud, dan k als predika naar Chris lijk dienen

Wel hee een predik heid zich k kondigen, daan hebbe gogen opte geen steel mag men z omblijkt vigen, — een Kerke bedienen — men moet, ben. Die w in onze G deze Kerk in de Her predikant doen krach in deze K ieder, dat een roeping nam, daare kant in on predikant i

Ook het gaat niet o omdat de K Kerk en h trokken wa tot het Jo Mozaïsche den eerdie kelijke lever Zoodra de Christend was, zien v het Jodend loofd was, Christend Timotheus schreef late dat wie zic Christus v plaats moe in de Synn den gebou aanstelling maar led mocht voer schen godi geijkte Ra Synagoge i spraak te Christus, Christus te dendom af daad, die spoedig h het Jodend Apostelen i goge werde is bij het o Kerken in Wel verfe, rich zou w tot gevolg, gesant. Het dikant in sterken i waarlijk zo

Zoo ligt Kerk dus, een begins kansels is i en inzinken De grenslij mede wegge noot in de maar juist lijnen zijn

Calvijn, e bisschop e Kerk zou heid. Of b prediking t de zonde t te stellen.

In hartel postwissel g Kootwijk.